

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет філології

Кафедра слов'янських мов

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Старослов'янська мова

Освітня програма **Українська мова і література**
перший (бакалаврський) рівень
Спеціальність **035 Філологія**
035.01 Українська мова і література
Галузь знань **03 Гуманітарні науки**

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “27” серпня 2019 р

ЗМІСТ

1. Загальна інформація

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни „Старослов'янська мова“ складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напрямку **035** Філологія.

Курс старослов'янської мови, передбачений навчальним планом філологічних факультетів університетів, дає теоретичні і практичні знання про внутрішні загальні й часткові закони, що діяли в найдавнішу епоху в слов'янських мовах. Він відкриває цикл історичних лінгвістичних дисциплін, а тому становить своєрідний вступ до вивчення слов'янських мов і їх історії.

Значення цього курсу для наукового з'ясування закономірностей розвитку сучасної мови особливе, оскільки знання старослов'янської мови допоможе студентам глибше і всебічніше вивчити фонетичну і граматичну систему сучасної української та й інших слов'янських мов, закономірності їх розвитку, сприятиме глибшому розумінню мовних явищ на сучасному хронологічному (синхронному) зрізі.

Старослов'янська мова своєю фонетичною системою і граматичною будовою найближче стоїть до праслов'янської (спільнослов'янської) мови, а тому вивчення її має винятково важливе значення для порівняльно-історичної граматики індоєвропейських мов. Оскільки праслов'янська мова є прамовою для сучасних слов'янських мов, то важливо знати, які саме процеси відбувалися у цій прамові, щоб уміти пояснити сучасні мовні явища. Враховуючи факт, що старослов'янська писемна мова є своєрідною ілюстрацією праслов'янської, для майбутніх філологів важливо добре засвоїти цей предмет.

Назва дисципліни	Старослов'янська мова
Викладач	Лесюк Микола Петрович, докт. філол. наук, професор
Контактний телефон викладача	+38034 259 60 63
E-mail викладача	mykola.lesiuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очна форми
Обсяг дисципліни	180 годин (36 год. лекційних, 24 – практичних, 120 – самостійне опрацювання – 6 кредитів
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/
Консультації	Регулярні, щотижня у визначений день і час

2. Анотація до курсу

Курс старослов'янської мови передбачений навчальним планом філологічних факультетів університетів. Він знайомить студентів з першою писемною (літературною) мовою слов'ян, яка виникла в другій половині IX ст. після народження Христа. Вважається, що саме старослов'янська мова найбільш повно віддзеркалює фонетичну та граматичну організацію праслов'янської мови – прамови для всіх сучасних слов'янських мов, тому цей курс вивчається на всіх слов'янських філологічних спеціальностях. Цей курс дає теоретичні і практичні знання про внутрішні загальні й часткові закони, що діяли в найдавнішу епоху, становить своєрідний вступ до вивчення слов'янських мов і їх історії, допоможе студентам всебічно вивчити фонетичну і граматичну систему сучасної української, польської, чеської та інших слов'янських мов.

3. Мета і завдання курсу

Мета: Головна мета курсу старослов'янської мови – ознайомити студентів-першокурсників з першою писемною (літературною) мовою слов'ян – старослов'янською мовою, яка виникла у другій половині IX ст. після народження Христа, навчити їх читати і розуміти тексти перших писемних слов'янських пам'яток, дати їм теоретичні та практичні знання про внутрішні загальні та часткові закони, які діяли в найдавнішу епоху, тобто в праїндоєвропейській та праслов'янській мовах.

Завдання: Основним завданням курсу є те, що він повинен служити своєрідним вступом до вивчення слов'янських мов, дати студентам уявлення про взаємозв'язок мовних явищ, їх історію, причини виникнення, домогтися, щоб студенти уміли пояснити сучасні мовні (фонетичні та морфологічні) явища в порівняльно-історичному аспекті.

4. Результати навчання (компетентності)

Під час вивчення ОК «Старослов'янська мова» студенти набувають таких загальних і фахових компетентностей, визначених в ОП «Українська мова і література»:

ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою в усній і письмовій формах.

ЗК 4. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 5. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.
 ЗК 7. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
 ЗК 8. Здатність працювати в команді та автономно.
 ЗК 10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
 ЗК 11. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
 ФК 1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.
 ФК 2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.
 ФК 3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії української мови.
 ФК 6. Здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати українську мову в усній і письмовій формах, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному), для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя.
 ФК 8. Здатність вільно оперувати лінгвістичною і літературознавчою термінологіями для розв'язання професійних завдань.
 Результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна:

1. Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною мовою усно й письмово, використовувати її для організації ефективної міжкультурної комунікації.
2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.
3. Організовувати процес свого навчання й самоосвіти.
4. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію української мови і літератури, вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності.
5. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.
6. Використовувати українську мову в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному) для розв'язання комунікативних завдань у побутовій, суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя.
7. Знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції української філології, вміти застосовувати їх у професійній діяльності.
8. Дотримуватися правил академічної доброчесності, тобто принципів особистого прикладу, відповідальності, справедливості, академічної свободи, взаємоповаги і взаємодовіри, прозорості, партнерства та взаємодопомоги, компетентності й професіоналізму, законності тощо.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	36 год.
практичні заняття	24 год.
самостійна робота	120 год.

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний вибірковий
другий	035 Філологія. 035.01 Українська мова і література	перший	нормативний

Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год.	Вага оцінки	Термін виконання
<p>Тема 1. Вступ. Поняття про старослов'янську мову. Історія виникнення і розвитку старослов'янської мови. Старослов'янські азбуки. Пам'ятки старослов'янської писемності 4 год.</p>	лекції–4 г.	№№ 1, 3, 5	опрацювати самостійно числове значення букв кирилиці, діяльність Кирила та Методія – 20 г.		до першого практичного заняття
<p>Тема 2. Фонетична система старослов'янської мови. Фонетична структура складу. Плавні звуки. Система голосних та приголосних звуків. Зредуковані ь, ъ, їхні позиції, зредуковані и, ы 2 / 2 = 4 год.</p>	лекція–2 г. практ.–2 г.	№№ 1, 3, 5	опрацювати самостійно питання про складотворчір, л, можливі групи приголосних на поч. складу – 16 год.		до наступного практичного заняття
<p>Тема 3. Звукова система старослов'янської мови в порівняльно-історичному освітленні. Коротка характеристика найважливіших рис праїндоевропейської мови. Зміни праїндоевропейськихголосних та приголосних на слов'янському мовному ґрунті. Закон відкритого складу. Монофтонгізація дифтонгів та дифтонгічнихсполучень. Спрощення груп приголосних, Явище початку і кінця слова. Палаталізація приголосних 10 / 8 = 18 год.</p>	лекції–10 г практ.–8 г	№№ 1, 3, 5,7	опрацювати самостійно питання про рефлексацію праслов'янськихфонетичних явищ у сучасних слов'янських мовах – 24 год.		До першої контрольної роботи. Контрольна робота №1 (на останньому практичному занятті з фонетики)

Тема4. Зміни у фонетичній системі старослов'янської мови, відображені в писемних пам'ятках X, частково XI ст. 2 / 0= 2 год.	лекція–2 г.	№№ 1, 3, 5,7	опрацювати самостійно тему – 4 год.	до наступного практичного заняття
Тема5. Морфологія, іменник 4 / 2 = 6г.	лекції–4 г. практ.–2 г.	№№ 1, 3, 5,7	опрацювати самостійно відмінювання – 12 год.	до другої контрольної роботи № 2.
Тема6. Займенник, прикметник, числівник 4 / 2 = 6 год.	лекції - 4 г. практ.-2 г.	№№ 1, 3, 5,7	опрацювати самостійно відмінкові парадигми цих част. мови – 12 год.	до другої контрольної роботи
Тема7. Дієслово 8 / 8 = 14 г.	лекц. – 8 г. практ.–6 г.	№№ 1, 3, 5,7	опрацювати самостійно відмінювання дієприкметників – 20 год.	до контрольної роб.№ 2.
Тема8. Синтаксис, підсумки 2 / 2 = 4 г.	лекція – 2, практ. – 2	№№ 1, 3, 5,7	опрацювати самостійно вираж. другор. чл. речен. – 12 г.	контр. роб. № 2.

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	Вивчення курсу закінчується екзаменом, якому передують практичні заняття та дві контрольні роботи. Кожна з них оцінюється максимально в 15 балів. Крім того, на практичних заняттях кожен студент може максимально набрати ще 20 балів за відповіді. Відповіді оцінюються за п'ятибальною системою. Отже, максимально студент може набрати 50 балів. Наступні 50 балів (максимально) він може отримати на екзамені. Щоб мати допуск до іспиту, треба отримати мінімально 25 балів.
Вимоги до письмової роботи	Екзамен відбувається у письмовій формі. У кожному білеті є п'ять завдань, кожне з яких оцінюється максимально в 10 балів. У перших двох завданнях кожне слово (написати по-старослов'янськи п'ять слів і відтворити праслов'янські форми п'яти слів. Отже, кожне слово має ціну двох балів. Неправильно відтворено слово – мінус 2 бали. Наступні три завдання мають по десять слів. Кожне неправильне слово коштує один бал. Критерії чіткі і точні. Скільки слів визначено неправильно, стільки ж знімається балів. Оцінка за

	іспит плюсується до підсумкової оцінки. 50-59 балів – E, 60-69 – D, 70-79 – C, 80-89–B, 90-100 – A.
Практичні заняття	На практичних заняттях відповіді оцінюються за п'ятибальною системою. Усі оцінки плюсуються, сума ділиться на кількість оцінок і результат множиться на коефіцієнт 4. Максимально так можна набрати 20 балів.
Умови допуску до підсумкового контролю	До підсумкового контролю допускається студент, який набрав мінімум 25 балів (з п'ятдесяти).
7. Політика курсу	
<p>Згідно зі статтею 58 Закону України «Про вищу освіту», науково-педагогічні працівники вищого навчального закладу зобов'язані забезпечувати викладання навчальних предметів на високому науково-теоретичному і методичному рівні. Під час лекцій та практичних занять зі старослов'янської мови викладач, роз'яснюючи важкі для засвоєння мовні факти, дотримується норм педагогічної етики, моралі, поважає гідність студентів, а до тих, кому важко засвоїти матеріал, підбирає індивідуальний підхід, дотримується сам академічної доброчесності та вимагає цього і від студентів, розвиває в них самостійність, ініціативу, творчі здібності. Як викладач, так і студенти в освітньому процесі дотримуються законів України, статуту та Кодексу честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до Положення 1 і Положення 2.</p>	
8. Рекомендована література	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Станівський М.Ф. Старослов'янська мова. – Львів, 1964. 2. Станівський М.Ф. Старослов'янська мова. – Київ, 1983. 3. Леута О.І. Старослов'янська мова. – Київ, 2001. 4. Леута О.І., Гончаров В.І. Збірник вправ з старослов'янської мови. – Київ, 2004. 5. Горшков А.В. Старославянський язык. – Москва, 1963, 1974. 6. Хабургаев Г.А. Старославянський язык. – Москва, 1974. 7. Селищев А.М. Старославянський язык Ч. I, II – Москва, 1951, 1952. 8. Беседина-Невзорова В.П. Старославянський язык. – Харків, 1962. 9. Елкина Н.М. Старославянський язык. – 1960. 10. Іванова Т.А. Старославянський язык. – Москва, 1977. 11. Ван-Вейк Н. История старославянского языка, Москва, 1957. 12. Цейтлин Р.М. Лексика старославянского языка. – 1977. 13. Дементьев А.А. Сборник задач и упражнений по старославянскому языку. – Москва, 1975. 	

Викладач Лесюк М.П.